

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Profesor Elżbieta Gondek - w służbie nauki o książce oraz akademickiej dydaktyki bibliotekoznawczej i informatologicznej

Author: Irena Socha

Citation style: Socha Irena. (2017). Profesor Elżbieta Gondek - w służbie nauki o książce oraz akademickiej dydaktyki bibliotekoznawczej i informatologicznej. W: A. Pulikowski (red.), "Kultura książki i informacji : księga jubileuszowa dedykowana Profesor Elżbiecie Gondek" (S. 7-18). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Irena Socha

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Profesor Elżbieta Gondek – w służbie nauki o książce oraz akademickiej dydaktyki bibliotekoznawczej i informatologicznej

Profesor Elżbieta Gondek pochodzi z Sosnowca. Tradycje rodzinne i regionalne w znacznej mierze ukształtowały Jej osobowość; to swojemu miastu poświęciła znaczną i znaczącą część swego naukowego dorobku. W domu rodzinnym, w którym wychowywała się wraz z dwoma braćmi, otrzymała głęboką formację etyczną, w której pracowitość i sumienność, odpowiedzialność i rzetelność oraz życzliwość dla innych, chęć spieszenia z konkretną pomocą były przymiotami obowiązującymi.

Na swoją drogę życiową obrała misję nauczycielską; już we wczesnej młodości kierowała się w stronę pedagogiki i nauczania. Ukończyła sosnowieckie Liceum Pedagogiczne, z którym jako uczennica Szkoły Ćwiczeń związana była od najwcześniejszych lat podstawowej edukacji. Karierze pedagoga służyły również dalsze studia – filologia polska – w Studium Nauczycielskim w Cieszynie, kontynuowane na poziomie magisterskim na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach (1969–1974) w czasie trwającej już pracy nauczycielskiej w szkołach podstawowych w Brzeziu nad Odrą, a potem w Sosnowcu.

Talent naukowy, a zarazem rzetelność warsztatu badawczego Elżbieta Gondek ujawniła jako uczestniczka seminarium magisterskiego dr Janiny Saratowicz-Stolarzewiczowej, autorka pracy *Monografia „Katolika” 1890–1894*. Uczestnicy tego seminarium opracowywali, podzieloną na czteroletnie okresy, monografię tego czasopisma, tak ważnego w dziejach śląskiej kultury i narodowości. Obszerna praca E. Gondek wyróżniała się nie tylko skrupulatną dokumentacją badawczą w licznych zestawieniach, tabelach, wykazach źródeł, ale przede wszystkim wszechstronnym potraktowaniem

tematu i głębią interpretacji. Niewątpliwie zapowiadała, ale i potwierdzała naukowy talent.

W roku akademickim 1974/1975 na Uniwersytecie Śląskim powołano kierunek bibliotekoznawstwo i informacja naukowa – najpierw studia zaoczne, a rok później dzienne, a równocześnie Pracownię do Badań nad Życiem Literackim Śląska i Zagłębia Dąbrowskiego, kierowaną przez organizatora studiów bibliotekoznawczych – docenta Adama Jarosza. Potrzebne były etaty badawcze i dydaktyczne umożliwiające stworzenie nowego kierunku studiów, a zarazem środowiska badań naukowych. Niech mi wolno będzie przy okazji jubileuszu bliskiej sercu Koleżanki sięgnąć pamięcią do osobistych wspomnień. Byłam jako absolwentka polonistyki na seminarium docenta Adama Jarosza jedną z pierwszych zatrudnionych w nowym Zakładzie Bibliotekoznawstwa osób. Szef zlecił mi odpowiedzialną i delikatną misję – wskazanie zdolnej koleżanki z roku, którą można by z przekonaniem polecić na etat naukowo-badawczy. Mimo że z powodu zamieszkiwania w odległych od siebie miastach oraz uczestnictwa w różnych seminariach nie łączyły nas bliższe więzi, to 4 lata wspólnych studiów pozwoliły mi z całym przekonaniem polecić jedną tylko osobę – mgr Elżbietę Gondek. Nie znałam jej adresu, wiedziałam tylko, że już pracuje w szkole, w Sosnowcu. Drogą prób i błędów udało mi się jeszcze we wrześniu odnaleźć tę szkołę i po wywołaniu koleżanki z prowadzonych zajęć przedstawić jej w kilku zdaniach nowe możliwości. Dalej wszystko potoczyło się pomyślnie i już miesiąc później obie rozpoczynałyśmy nowy rok akademicki na nowo powołanym kierunku. Nie mogłam wówczas przewidzieć, że przyjdzie nam przez tak wiele lat blisko współpracować w dyrekcji późniejszego Instytutu i że pozyskanie mgr Gondek jako pracownika i późniejszego dyrektora stanie się wydarzeniem tak fortunnym dla rozwoju tego kierunku i tego Instytutu, a także dla mnie jako przez ponad 10 lat jego dyrektora, dzięki owocnej współpracy z nią, wówczas wicedyrektorem ds. dydaktycznych.

Najpierw jednak, od roku 1974, mgr Gondek jako asystent naukowo-badawczy organizowała od podstaw rozległe kwerendy w ramach Pracowni zagłębiowsko-śląskiej, przyniła się do stworzenia bogatej i dobrze opracowanej kartoteki zawartości zagłębiowskiej i śląskiej prasy. Zebrany materiał przez wiele lat, nawet po zakończeniu formalnej działalności Pracowni w roku 1992, był podstawą licznych publikacji samej Jubilatki, jak i autorów zespołu badań śląsko- i zagłębiowznawczych pracującego pod kierunkiem doc. dr. Adama Jarosza, a także fundamentem prac badawczych podejmowanych w latach następnych. Wyniki badań publikowano w ramach powołanej w tym celu serii „Materiały Dokumentacyjno-Bibliograficzne do Dziejów Kultury i Życia Literackiego na Górnym Śląsku i w Zagłębiu Dąbrowskim w XIX i XX wieku”, a także w publikacji *Zagłębie Dąbrowskie do 1945 roku:*

dydaktyczne materiały dokumentacyjne i bibliograficzne, wydanej dwukrotnie we współpracy z Muzeum Śląskim w Katowicach (1991, 1992), oraz w innych opracowaniach słownikowych i encyklopedycznych.

Równocześnie Elżbieta Gondek prowadziła własne badania naukowe. Pod kierunkiem doc. dr. Adama Jarosza przygotowywała rozprawę doktorską na temat *Rola prasy Zagłębia Dąbrowskiego w kształtowaniu kultury literackiej regionu (1897–1918)*, którą obroniła w roku 1989, a opublikowała trzy lata później pod tytułem *Prasa i literatura w Zagłębiu Dąbrowskim 1897–1918*. W roku 1992 objęła etat adiunkta naukowo-dydaktycznego w ówczesnym Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej. Stopień doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie bibliologii otrzymała na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Wrocławskiego w 1997 roku. Podstawą habilitacji była, oprócz licznych artykułów naukowych, monografia pt. *Polska książka literacka na Śląsku pod panowaniem pruskim 1795–1863* opublikowana w Wydawnictwie Uniwersytetu Śląskiego (1995).

Doktor Elżbieta Gondek, rok 1991
Fot. Zbigniew Żmigrodzki

Przynosząca bogactwo materiału źródłowego praca zatytułowana *Rynek książki na Śląsku pod panowaniem pruskim w XIX wieku. Drukarnie, księgarnie, płaćne wypożyczalnie publikacji* (2001) przygotowana w ramach 3-letniego grantu „Książka i biblioteka w kulturze Śląska Górnego i Cieszyńskiego w XIX i XX wieku” (PB 560/H01/97/13), kierowanego przez prof. dr hab. Krystynę Heską-Kwaśniewicz, stała się z kolei podstawą procedury uwieńczonej

nadaniem Jubilatce tytułu profesora nauk humanistycznych ze specjalnością bibliologia w roku 2003.

Działania na rzecz zorganizowania warsztatu bibliograficzno-dokumentacyjnego Pracowni, będącego podstawą śląskoznawczych i zagłębioznawczych prac naukowo-badawczych, dały prof. Elżbiecie Gondek dobre podstawy i kompetencje potrzebne do podjęcia roli organizatora prac naukowo-badawczych, sprawowania opieki nad młodą kadrą naukową, a także pełnienia wielu funkcji, które Jubilatka przyjmowała ofiarnie i pełniła z wielkim zaangażowaniem dla dobra uniwersyteckiego oraz lokalnego i ogólnopolskiego środowiska bibliotekarskiego i naukowego.

W macierzystym Instytucie, sprawując funkcje wicedyrektora ds. dydaktycznych (1996–2005), a potem dyrektora (2005–2012), obdarzona talentem skutecznego, praktycznego działania, ale też nie szczędząc sił i czasu, a nawet własnych środków finansowych, zasadniczo przyczyniła się do zorganizowania materialnej bazy uniwersyteckiej edukacji w zakresie bibliotekoznawstwa i informacji naukowej – zwłaszcza pracowni komputerowych, laboratorium ochrony i konserwacji zbiorów bibliotecznych, pracowni digitalizacji, a także do uporządkowania i wyposażenia biblioteki Instytutu. Rozwój bibliologicznych badań naukowych, awanse profesorskie i habilitacyjne oraz pomyślny rozwój naukowy młodej, stale się powiększającej wraz z rozwojem wydziałowych studiów doktoranckich kadry umożliwił w roku 2010 pomyślne przeprowadzenie przez prof. Elżbietę Gondek, ówczesną dyrektorkę Instytutu, procedury uzyskania uprawnień Wydziału Filologicznego UŚ do nadawania stopnia doktora habilitowanego w zakresie bibliologii oraz informatologii. W Instytucie Jubilatka pełniła ponadto i pełni nadal (od 2011 roku) obowiązki kierownika Zakładu Bibliografii i Informacji Naukowej (obecnie Zakład Zarządzania Informacją). Była kronikarzem Zakładu, potem Instytutu, dokumentowała, przy okazji jubileuszy, jego historię, bibliografię, a zwłaszcza wkład uczonych tworzących jego podstawy: Adama Jarosza, Zbigniewa Żmigrodzkiego, Henryka Sawoniaka, Jerzego Ratajewskiego, później Barbary Stefaniak.

Dla Wydziału Filologicznego zasłużyła się podczas pełnienia funkcji prodziekana ds. dydaktycznych (2000–2002), członka Rady Dydaktycznej (2008–2012), a dla Uniwersytetu – funkcji przewodniczącej Rady Programowej Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego. Z powołania Wojewody Śląskiego od 2000 roku do dziś jest członkiem Rady Programowej Biblioteki Śląskiej.

Ważne dla życia naukowego i doskonalenia zawodowego funkcje pełniła również w instytucjach ogólnopolskich: z wyboru – w Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów (dla dyscypliny bibliologia i informatologia na kadencję 2011–2012, ustawowo skróconą), a z powołania Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego – jako wiceprzewodnicząca Centralnej Komisji Egzaminacyjnej dla Kandydatów na Bibliotekarzy Dyplomowanych i Dokumentalistów Dyplo-

Prof. Elżbieta Gondek z prof. Ireną Sochą, rok 2002

Fot. Zbigniew Żmigrodzki

mowanych (na kadencję 2008–2011). Istotny dla doskonalenia polskiej akademickiej dydaktyki w zakresie bibliologii, bibliotekoznawstwa i informacji naukowej był udział prof. E. Gondek – w roli przewodniczącej, członka lub eksperta merytorycznego – w pracach Uniwersyteckiej, a potem Państwowej Komisji Akredytacyjnej dla oceny jakości nauczania na wizytowanych kierunkach informacji naukowej i bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej (Lublin, Radom), Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika (Toruń), Uniwersytetów Jagiellońskiego i Wrocławskiego oraz Akademii Pedagogicznej w Krakowie (2007), a także Uniwersytetu Świętokrzyskiego w Kielcach (obecnie UJK; 2009). Na zlecenie Państwowej Komisji Akredytacyjnej w 2008 roku recenzowała wnioski w sprawie uruchomienia kierunku informacja naukowa i bibliotekoznawstwo.

Obszerny dorobek naukowy, dokumentacyjny i dydaktyczny Elżbiety Gondek, liczący łącznie ponad 130 pozycji, lokuje się w kilku głównych nurtach: rozległe i wielotematyczne badania regionalne dotyczące kultury książki i literatury Zagłębia Dąbrowskiego i Śląska; historia książki polskiej w XIX wieku; teoria i historia bibliografii polskiej oraz jej znaczenie w rozwoju bibliologii.

W badaniach regionalnych najwięcej opracowań poświęciła prof. Gondek kulturze, a zwłaszcza prasie, literaturze i ludziom kultury Zagłębia Dąbrowskiego – szczególnie w pierwszym, „doktorskim” okresie swoich badań. Początkowo ważną płaszczyzną upowszechniania tej dokumentacji

była powołana przez wspomnianą Pracownię i wydawana pod kierunkiem doc. dr. Adama Jarosza 5-tomowa seria wydawnicza „Materiały Dokumentacyjno-Bibliograficzne do dziejów Kultury i Życia Literackiego na Górnym Śląsku i w Zagłębiu Dąbrowskim w XIX i XX wieku”, w której w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych ukazało się 18 haseł, głównie biograficznych, w opracowaniu prof. Gondek. Kilka innych haseł Jubilatka opublikowała ponadto w *Słowniku polskich krytyków teatralnych*.

Już wówczas ujawniły się cechy warsztatu badawczego Uczzonej: dokumentacyjna rzetelność, szacunek dla faktografii, skrupulatność opracowania źródłowego i bibliograficznego, a zarazem predylekcja do podejmowania prac biograficznych i biobibliograficznych, o których wartości stanowi nie ulotna interpretacja, ale jednoznaczna materia krytycznie weryfikowanych faktów. Dzięki docieklivości i dokumentacyjnej skrupulatności prof. Elżbiety Gondek wiedza o kulturze Zagłębia Dąbrowskiego wzbogaciła się o biogramy postaci nieznanymi lub znanych w niewielkim stopniu (między innymi Konstantego Ćwierka, Henryka Warszawskiego, Stanisława Jermulowicza, Wiktora Monsiorskiego, Stanisława Płodowskiego, Zygmunta Rychtera, Leona Rygiera, Alfonsa Warwaszyńskiego, Jana Zamarajewa, Andrzeja Huszny).

Drobniejsze prace biograficzne, choć wymagające wielu kwerend i dokumentacyjnej weryfikacji, publikowane również jako hasła encyklopedyczne i słownikowe, były właściwe pierwszemu okresowi naukowego rozwoju ówczesnej Pani Doktor, dały istotny faktograficzny fundament pod dalsze zagłębioznawcze badania regionalne. Na tym fundamencie kilka lat później powstały obszerne naukowe studia poświęcone historii prasy zagłębiowskiej, repertuarowi i ruchowi wydawniczemu, oficynom drukarskim i edytorskim, instytucjom kulturalnym – w rozległym czasie od początków wieku XIX po wiek XX, publikowane we fragmentach na łamach „Zarania Śląskiego”, „Zeszytów Zagłębiowskich”, „Śląskich Miscellaneów”, „Biuletynu Polonistycznego”, a także w wydawnictwach ciągłych, zwłaszcza w „Studiach Bibliologicznych”. Pełną syntezę materiały te znalazły w drukowanej monografii *Prasa i literatura w Zagłębiu Dąbrowskim 1897–1918* (1992). Przyniosła ona pierwszy tak kompletny i wszechstronny obraz prasy zagłębiowskiej oraz jej roli w kształtowaniu kultury literackiej regionu w czasie ponad dwudziestu lat przełomu XIX i XX wieku, a więc okresu istotnych przemian ekonomiczno-gospodarczych i kulturowych, tworzących fundament przyszłej niepodległej egzystencji w ramach polskiego państwa. W pracy, zbudowanej na bogatym fundamencie źródeł archiwalnych i drukowanych, zarysowana została mapa zarówno legalnej, jak i nielegalnej prasy polskiej do roku 1914 oraz w latach pierwszej wojny światowej (łącznie 66 periodyków i jednodniówek). Autorka po przeprowadzeniu analizy pod względem statystycznym i jakościowym publikowanych i popularyzowanych na łamach prasy tekstów literackich doszła do interesujących wniosków na te-

mat ujawniającego się przełomu antypozytywistycznego, narodowotwórczej roli romantyzmu, rozwoju idei i estetyk młodopolskich, tworzenia pomostu dla awangardy, zaangażowania literatury i jej twórców w bieżącą politykę narodową, jak również w popularyzację piśmiennictwa zagranicznego. Na wielu przykładach pokazywała społeczne i kulturotwórcze funkcje zagłębiowskiej prasy lokalnej, jako, z perspektywy prasoznawczej, różnorodnej formalnie, a zwłaszcza rolę tej prasy w kształtowaniu ogólnej i regionalnej kultury literackiej. W syntezie tej odkrywała nowe aspekty kultury Zagłębia Dąbrowskiego łączącej wartości lokalne z tym, co ogólnonarodowe i uniwersalne – jako miejsca zakorzenionej obecności wielu ogólnopolskich idei estetycznych, jako środowiska inspiracji dla twórczości epickiej i lirycznej wielu, osiadłych tutaj na stałe lub czasowo, znanych powszechnie w Polsce pisarzy i publicystów. Choć wielu lokalnych publicystów wcześniej dokumentowało kulturę regionu w drobnych szkicach, przyczynkach i artykułach, zwłaszcza na łamach lokalnych periodyków i wydawnictw ciągłych o ambicjach naukowych (jak „Ziemia Będzińska”, „Zeszyty Zagłębiowskie” czy „Rocznik Sosnowiecki”), to panorama zarysowana przez E. Gondek była w rzeczywistości pierwszym opracowaniem ukazującym tę kulturę tak wielostronnie, w tak głębokich kontekstach i uwarunkowaniach. Książkę tę dopełniły liczne artykuły naukowe, w których Uczona rozwinęła leżące w zakresie tej tematyki zagadnienia szczegółowe, jak dzieje drukarni w powiecie będzińskim, działalność niektórych instytucji kulturalnych, a także kwestie metodologiczne (na przykład rozważania nad modelem prasy lokalnej) czy źródłoznawcze (na przykład *Dokumentacja dziejów prasy Zagłębia Dąbrowskiego okresu międzywojennego. Wybrane problemy*). Kilka obszernych artykułów poświęciła również życiu kulturalnemu, oświacie i dziejom prasy w Zagłębiu Dąbrowskim okresu międzywojennego (zwłaszcza w pracy zbiorowej *Zagłębie Dąbrowskie w II Rzeczypospolitej*).

W swojej książce habilitacyjnej prof. Gondek pozostała w polu badań regionalnych, których warsztat źródłowy i metodologiczny świetnie opanowała, zwróciła się jednak ku całości historycznego Śląska – Górnego i Dolnego – a więc materii naukowej znacznie bardziej skomplikowanej historycznie, językowo, narodowościowo, politycznie i kulturowo oraz znacznie rozleglejszej czasowo, bo obejmującej blisko 70 lat pruskiego panowania, a także dalszą perspektywę wieku XIX. W latach dziewięćdziesiątych XX wieku obecność polskiej książki na Śląsku pruskim wysuwa się, jako temat, zdecydowanie na czoło publikacyjnego dorobku prof. Gondek.

Nurt XIX-wiecznych badań śląskoznawczych zapoczątkował w Zakładzie, a później Instytucie Bibliotekoznawstwa doc. dr A. Jarosz konferencją naukową oraz będącym jej pokłosiem tomem zbiorowym: *Z dziejów polskiej książki na Śląsku w pierwszej połowie XIX wieku: rozeznanie wstępne* (1988), w którym zarysowano perspektywy źródłowe i metodologiczne tych badań.

Podczas konferencji naukowej (oraz w swoim tekście w pokonferencyjnym tomie) E. Gondek analizowała przydatność bibliografii Estreichera jako wstępnego źródła dla badań śląskoznawczych w zakresie ruchu wydawniczego. Refleksję nad metodologicznymi i źródłoznawczymi aspektami historycznoliterackich badań śląskich kontynuowała w tomie pod tym samym tytułem, współredagowanym z prof. Janem Malickim (1989), w „Studiach Bibliologicznych” (T. 7: 1993, T. 11: 1998) i „Śląskich Miscellaneach” (T. 5: 1993), a także w pracy zbiorowej *Perspektywy literackich badań śląskoznawczych* (2007). Inicjatywę wydawniczą doc. A. Jarosza kontynuowała Maria Pawłowiczowa, jako redaktor kolejnych tomów poświęconych następnym, aż po współczesność, okresom rozwoju polskiej literatury na Śląsku. E. Gondek wzbogacała tomy studiami o literaturze polskiej i życiu literackim Śląska. Myśl Uczonej obecna była także w tomach literaturoznawczych, gdzie prof. Gondek wypowiadała się o tych, o których wiedza dotycząca ich związków z Zagłębiem i ze Śląskiem była wcześniej niepełna (Gustaw Morcinek, Emil Zegadłowicz, Zygmunt Hahn i inni), bądź wydobywała jakieś aspekty ich twórczości mniej znane (na przykład epistolograficzna twórczość Józefa Lompy czy jego związki z polskim życiem literackim).

Monografia *Polska książka literacka na Śląsku pod panowaniem pruskim 1795–1863*, wydana w roku 1995, przyniosła, na podstawie badań prowadzonych w polskich i niemieckich archiwach, udokumentowany źródłowo bogaty obraz środowisk produkujących i rozpowszechniających edycje polskiej książki literackiej, ukazany na tle całkowitej produkcji wydawniczej pruskiego Śląska. Przedstawiała repertuar wydawniczy, kulturową instytucjonalną infrastrukturę obiegu książki, edytorów i firmy drukarskie, formalne i estetyczne cechy druków, środowisko pisarskie i czytelnicze, reakcję na śląskie druki na ziemiach pod zaborami rosyjskim i austriackim. Podobnie jak w swojej poprzedniej książce, i tu prof. Gondek lokowała zjawiska regionalne w szerokich, ogólnopolskich kontekstach procesów kulturowych i społecznych, pokazywała jedność polskiej kultury zachowującej – mimo niesprzyjających, a często wrogich okoliczności politycznych – rodzime inspiracje i więzi, przedstawiała szczególną w tym czasie kulturotwórczą i narodotwórczą rolę środowiska wrocławskiego. To połączenie perspektywy lokalnej i regionalnej z uniwersalną, rzetelnego podejścia do poświadczonych źródłowo faktów z umiejętnością ich interpretowania w wielorakich i rozległych kontekstach stanowiło o naukowej wartości tej i innych publikacji poświęconych dziejom książki polskiej na Śląsku w pierwszej połowie XIX wieku. Świadectwem tego było między innymi interesujące studium prof. Gondek ujawniające nieznane wcześniej fakty związane z genezą wrocławskiej edycji *Dziadów* Adama Mickiewicza (2000).

Summę wiedzy o dziejach polskiej książki na Śląsku przyniosła kolejna publikacja prof. E. Gondek, wydana w roku 2001, będąca dojrzałym

owocem Jej głębokiej i rozległej wiedzy faktograficznej i źródłoznawczej: *Rynek książki na Śląsku pod panowaniem pruskim w XIX wieku. Drukarnie, księgarnie, płaćnie wypożyczalnie publikacji* (2001). W osobnych, dopełniających treści tej monografii studiach Badaczka przedstawiła środowisko autorskie (*Charakterystyka środowiska autorskiego na Śląsku pruskim w I połowie XIX wieku w świetle dokumentacji biobibliograficznej Karla Gabriela Nowacka*. W: *Z dziejów książki i prasy na Śląsku w XIX i XX wieku*. Katowice 1999), papiernie („*Studia Bibliologiczne*” 2001, T. 13) oraz ogólną statystykę druków (*Statystyka druków zwartych wydanych na Śląsku w granicach Prus w XIX wieku w kontekście danych o polskim ruchu wydawniczym (według Estreichera)*. W: *Obieg książki i prasy na Śląsku a wielokulturowość regionu*. Katowice 1999). Publikacja *Rynek książki na Śląsku pod panowaniem pruskim w XIX wieku* – dająca pierwszy tak rozległy i bogaty w szczegóły obraz śląskich instytucji książki – dzięki przejrzystym indeksom i zestawieniom stanowi dla wielu badaczy Śląska pruskiego niezastąpione źródło wiedzy o zmianach w kulturze regionu, w którym po Wiośnie Ludów coraz dobitniej do głosu dochodziło broniące polskości środowisko. Tym bardziej jest to nowe ujęcie, że notuje postaci, instytucje rynku książki i edycje wcześniej nierejestrowane w bibliografiach i ubogo reprezentowane w źródłach.

Współczesnej kulturze książki na Śląsku poświęciła prof. Gondek prace dotyczące działalności wydawniczej oficyny Śląsk (1999, 2003), nie tylko w kręgu ludzi pióra, lecz także we współpracy z szerokim gronem artystów plastyków.

Ostatni jak dotąd okres swojej działalności naukowej i publikacyjnej poświęciła prof. Gondek zagadnieniom metodyki i teorii bibliografii oraz metodologii bibliologii i bibliotekoznawstwa. Pierwsze kontakty Uczonej z doc. dr. Henrykiem Sawoniakiem w latach jego pracy w Uniwersytecie Śląskim, a także zatrudnienie w Zakładzie prof. Zbigniewa Żmigrodzkiego ze wskazaniem specjalizacji w zakresie bibliografii przyczyniło się do udziału prof. Gondek w ogólnokrajowych naradach bibliografów. Traktując bibliografię jako podstawową umiejętność uczonego, prof. Gondek włączyła się do grona autorów nowych i długo oczekiwanych akademickich podręczników, opracowywanych przez Instytut. Na potrzebę wydania aktualnych skryptów dla studentów wskazywał już doc. Adam Jarosz. Jednym z pierwszych skryptów, opracowanym w ówczesnym Zakładzie Bibliotekoznawstwa w roku 1984, był zeszyt *Rodzaje bibliografii. Metodyka i technika ich opracowania* (pod redakcją A. Jarosza i Z. Żmigrodzkiego), w którego powstanie E. Gondek wniosła znaczący wkład. Rolę podręcznika pełniła książka wydana przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich pt. *Bibliografia: metodyka i organizacja* pod redakcją Z. Żmigrodzkiego (2000), w której to publikacji artykuły E. Gondek zajmują niemal trzecią część tomu (ponad 130 stron).

Znaczące w dorobku E. Gondek rzetelne opracowania o przeznaczeniu dydaktycznym zajmują kolejny tom zbiorowy – *Bibliotekarstwo* pod redakcją Anny Tokarskiej (2013). W tomie tym Badaczka podjęła się zobrazowania ewolucji bibliotekoznawstwa jako dyscypliny naukowej oraz przedstawienia ogólnych i szczegółowych metod badawczych z perspektywy metodologicznej. Teksty prof. Gondek ukazują charakterystyczny dla Jej postawy badacza i zarazem akademickiego dydaktyka rys, jakim jest praca na rzecz popularyzacji wiedzy, ułatwiania studentom jej przyswojenia, doskonalenia jakości procesu dydaktycznego dzięki przygotowanym w tym celu materiałom pomocniczym, takim jak skrypty, wypisy, spisy lektur, omówienia (łącznie opracowała 23 publikacje o tym charakterze i przeznaczeniu). Współczesnym zagadnieniom bibliotekarstwa publicznego, a zwłaszcza problemom akademickiego kształcenia bibliotekarzy, które jako dyrektor ds. dydaktycznych z uwagą śledziła, poświęciła kilka ważnych artykułów dyskusyjnych (1997, 2000, 2002, 2010, 2011). Opracowała również nowatorskie projekty dydaktyczne, między innymi *Technologie informacyjne w bibliotekach społeczeństwa wiedzy*. Projekt ten, choć realizowany potem przez Uniwersytet Śląski w ramach środków pozyskanych z Unii Europejskiej z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (*Uniwersytet Partnerem Gospodarki Opartej na Wiedzy. Wzmocnienie potencjału dydaktycznego uczelni*. 2008–2014, projekt 14, poddziałanie 4.1.1.), stanowił ofertę dla ogólnopolskich kwalifikacyjnych studiów podyplomowych. Drugi projekt: *Kształcenie bibliotekarzy dla małych bibliotek gminnych w uczelniach partnerskich*, prof. Gondek opracowała dla Polskiego Towarzystwa Bibliologicznego Oddział Warszawski na konferencję w ramach *Programu Rozwoju Bibliotek* (Jarocin, 5–7.01.2010). W projekcie tym przedstawiła problem: *Kształcenie kadr dla bibliotek publicznych przez Uniwersytet Śląski (na tle sytuacji w województwie śląskim)*.

Ważne w twórczej pracy prof. Gondek były redagowane bądź współredagowane przez Nią prace edytorskie. Zwłaszcza Jej żmudnej i ofiarnej pracy redakcyjnej bibliotekarstwo polskie zawdzięcza przygotowanie do druku (pod kierunkiem Zbigniewa Żmigrodzkiego) nieukończonych, pozostających w rękopiśmiennym brulionie, publikacji zmarłego przedwcześnie prof. Jerzego Ratajewskiego *Wprowadzenie do bibliotekoznawstwa, czyli Wiedza o bibliotece w różnych dawkach* (2002). Redagowała tomy przynoszące ważne teksty dotyczące zagadnień metodologicznych: historycznoliterackich badań śląskoznawczych (wraz z Janem Malickim, 1989), *Studia z informacji naukowej i dyscyplin pokrewnych* (wraz z Dianą Pietruch-Reizes, 2007), *Przestrzenie kultury i literatury* (z Ireną Sochą, 2012), *Teoretyczne zagadnienia bibliologii i informatologii* (2015), a także wydawane przez Instytut „Studia Bibliologiczne” (T. 17: 2008).

Trwałym, satysfakcjonującym pokłosiem naukowej i nauczycielskiej pracy każdego uczonego są jego uczniowie. Prof. Elżbieta Gondek wypromowała w 2002 roku dwóch doktorów. Były to: Agnieszka Magiera, autorka rozprawy

Profesor Elżbieta Gondek – gość specjalny koncertu z cyklu
 „Filharmonia w starej Bibliotece”,
 dedykowanego Kongresowi Kultury Książki, rok 2012
 Fot. Tomasz Griessgraber

Książka polska w repertuarze oficyn wydawniczych w rejencji opolskiej, 1901–1914, oraz Agnieszka Bajor (obecnie: Gołda), autorka pracy *Monografia bibliograficzna. Analiza modelowa*. Do recenzji przekazana została trzecia monografia doktorska, napisana pod kierunkiem prof. Gondek przez Agatę Arkabus. Prof. Gondek poświęcała wiele czasu skrupulatnemu poprawianiu licencjackich czy magisterskich prac dyplomowych – wypromowała około 240 absolwentów.

Do doskonalenia jakości prac naukowych przyczyniała się prof. Gondek również jako ich recenzent. Recenzowała liczne prace doktorskie, dorobek habilitantów w przewodach wszczętych na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Wrocławskiego (Anna Gruca, Aneta Firlej-Buzon, Ewa Andrysiak) oraz w Uniwersytecie Śląskim (Piotr Tańkowski), a także w postępowaniu o nadanie tytułu profesora nauk humanistycznych dla Iwony Imańskiej (z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu) oraz Krystyny Bednarskiej-Ruszałowej (z Uniwersytetu Jagiellońskiego; superrecenzent dla Centralnej Komisji) i Dariusza Kuźminy (Uniwersytet Warszawski). Wielokrotnie pełniła obowiązki przewodniczącej bądź członka komisji awansowych. Ma w swoim dorobku także liczne recenzje wydawnicze tomów prac naukowych przygotowanych na Uniwersytecie Wrocławskim (*Dokument, książka, biblioteka jako przedmiot ocen i wartościowania*, 2008; *Dokument, książka i biblioteka w badaniach*

naukowych i nauczaniu uniwersyteckim, 2008; *Uniwersum piśmiennictwa wobec komunikacji elektronicznej*, [2010]), Uniwersytecie Jagiellońskim (R. Sapa: *Metodologia badań obszaru pośredniczenia w komunikacji naukowej z perspektywy nauki o informacji*, 2010), Uniwersytecie Adama Mickiewicza (A. Jazdon: *Wydawcy poznańscy 1815–1914*, 2012) oraz tomu *Komunikacja w bibliotece. Wybrane zagadnienia* (2009), ponadto dla Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich (*Podręczny słownik bibliotekarza*, 2001). Recenzowała także granty wewnętrzne dla Komitetu Badań Naukowych oraz projekty naukowe dla Departamentu Badań Naukowych MNiSW.

Prof. Elżbieta Gondek współpracowała z ogólnopolskimi recenzowanymi czasopismami naukowymi jako członek Komitetu Redakcyjnego („*Bibliotheca Nostra*”, od 2009 roku) oraz jako członek Rady Naukowej („*Przegląd Biblioteczny*”, Warszawa, Zarząd Główny SBP, gdzie podejmowała też zadania recenzenta; „*Zagadnienia Informacji Naukowej*”, Uniwersytet Warszawski; „*Zarządzanie Biblioteką*”, Uniwersytet Gdański; „*Nowa Biblioteka*”, Uniwersytet Śląski).

W ciągu ponad 50 lat pracy dydaktycznej, a ponad 40 naukowej i akademickiej prof. Elżbieta Gondek – często kosztem swoich naukowych prac i zainteresowań – ofiarnie podejmowała zadania *pro publico bono* zarówno dla Uniwersytetu Śląskiego, jak i innych instytucji: jako współpracownik i opiniodawca Centralnej Komisji czy Uniwersyteckiej i Państwowej Komisji Akredytacyjnej, recenzent prac naukowych (tzw. tematów węzłowych), autor projektów dydaktycznych i programów nauczania. Często były to prace w pełnym znaczeniu tego słowa społeczne. Ta postawa ofiarności „dla sprawy”, odpowiedzialności i ogromnej pracowitości przejawiała się w Jej pracach wicedyrektora, a potem dyrektora Instytutu zabiegającego o jego rozwój oraz dobro jego pracowników. Prowadziła zajęcia dydaktyczne dla studentów i doktorantów z zakresu historii książki (w tym książki na Śląsku), metodologii bibliotekoznawstwa i informacji naukowej, historii i teorii bibliografii. Wielokrotnie inicjowała pracę zespołową kadry Instytutu na rzecz zmiany programu studiów. Przyczyniła się do uruchomienia doktoranckich studiów w zakresie bibliologii na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Śląskiego. Wdrażała Krajowe Ramy Kwalifikacyjne w Instytucie. Nie uchylała się od zadań trudnych. Wymagając od siebie, innym okazywała koleżeńską pomoc, a studentom i młodej kadrze troskę i życzliwość, stała zarazem na straży prawdy i rzetelności naukowej. Do rozwoju śląskiego bibliotekoznawstwa oraz wiedzy o kulturze książki na Śląsku i w Zagłębiu, a także do bibliologicznych badań naukowych wniosła trwałe i znaczący wkład. Można mieć nadzieję, że będzie go nadal wносить, aż do następnych jubileuszy.

Plurimos annos!